

ΤΟ ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΠΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ¹

του Διονύση Χιόνη,

Δικηγόρου, ΜΔ Εγκληματολογίας

Εισαγωγή²

Το λαθρεμπόριο προϊόντων καπνού είναι μια δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος, που τα τελευταία χρόνια έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις και έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον θεωρητικών προσεγγίσεων, αλλά και ερευνητικών προγραμμάτων που εστιάζουν στην καταγραφή του φαινομένου, την αιτιολογία, τις συνέπειές του και την κατάθεση προτάσεων σχετικά με την χάραξη αντεγκληματικής πολιτικής για τον περιορισμό ή και την πάταξή του.

Ορισμός λαθρεμπορίου

Το λαθρεμπόριο ως νομική έννοια ορίζεται λεπτομερώς στον Εθνικό Τελωνειακό Κώδικα (Ν.2960/2001)³. Με λίγα λόγια, πρόκειται για την εισαγωγή ή εξαγωγή

¹ Άρθρο υπό δημοσίευση στον Τιμητικό Τόμο για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, εκδόσεις Σάκκουλα.

² Το παρόν άρθρο βασίζεται στο μεγαλύτερο μέρος του στη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τους τρόπους χρηματοδότησης του οργανωμένου εγκλήματος στην Ευρώπη, με τίτλο “Financing of organizedcrime” (HOME/2011/ISEC/AG/4000002566), στην οποία από κοινού με την Δρ. Εγκληματολογίας κα Αναστασία Χαλκιά λάβαμε μέρος ως εθνικοί πραγματογνώμονες στην Ελλάδα σε συνεργασία με το ερευνητικό κέντρο “Center for the Study of Democracy” (που εδρεύει στη Βουλγαρία) για τις ειδικότερες εκφάνσεις του φαινομένου ως προς τον καπνό και κοκαΐνη. Στο πλαίσιο αυτό, πέρα από τη συλλογή και τη μελέτη στατιστικών δεδομένων και νομολογίας, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις βασισμένες σε ημιδομημένο ερωτηματολόγιο με εξειδικευμένα στελέχη του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος, με λειτουργούς της Εισαγγελίας Εφετών Πειραιώς, με διευθυντικά στελέχη της καπνοβιομηχανίας «Παπαστράτος», με αξιωματικούς της Ελληνικής Αστυνομίας (Διεύθυνση Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος και οργανωμένο) και με υπαλλήλους του Τελωνείου Πειραιώς. Πληροφορίες για το πρόγραμμα στον ιστότοπο: <http://www.csd.bg/artShow.php?id=17368>. Η έκθεση της μελέτης είναι δημοσιευμένη στον ιστότοπο: <http://www.csd.bg/artShow.php?id=17317>.

³ Σύμφωνα με τον νομοθετικό ορισμό της λαθρεμπορίας, όπως αυτός αποτυπώνεται στο άρθρο 155 του Ν. 2960/2001, λαθρεμπορία είναι:

α) η εντός του τελωνειακού εδάφους εισαγωγή ή εξ αυτού εξαγωγή εμπορευμάτων υποκειμένων σε δασμούς, φόρους και λοιπές επιβαρύνσεις που εισπράττονται στα Τελωνεία, χωρίς τη γραπτή άδεια της αρμόδιας Τελωνειακής Αρχής ή σε άλλο από τον ορισμένο παρ' αυτής τόπο ή χρόνο,
β) οποιαδήποτε ενέργεια, που αποσκοπεί να στερήσει το Ελληνικό Δημόσιο ή την Ευρωπαϊκή Ένωση των υπ' αυτών εισπρακτέων δασμών, φόρων και λοιπών επιβαρύνσεων από τα εισαγόμενα ή εξαγόμενα εμπορεύματα, και αν ακόμη αυτά εισπράχθηκαν κατά χρόνο και τρόπο διάφορο εκείνου που ορίζει ο νόμος.

εμπορευμάτων υποκειμένων σε δασμούς, φόρους και λοιπές επιβαρύνσεις που εισπράττονται στα Τελωνεία χωρίς να πληρωθούν αυτές οι εν γένει επιβαρύνσεις σε χρόνο και με τρόπο που ορίζει ο νόμος.

Η λαθρεμπορία διώκεται και τιμωρείται σε βαθμό πλημμελήματος ακόμα και αν έχει τελεστεί από τρεις ή περισσότερους δράστες, ενώ χαρακτηρίζεται από το νόμο ως κακούργημα μόνο εάν οι δασμοί, φόροι και λοιπές επιβαρύνσεις που στερήθηκε το Δημόσιο ή η Ευρωπαϊκή Ένωση υπερβαίνουν το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ, όπως ορίστηκε σχετικά πρόσφατη νομοθετική μεταβολή του άρθρου 157 του ως άνω νόμου⁴.

Η ιδιαιτερότητα της Ελλάδας

Μια σειρά ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που διαθέτει η χώρα μας, εξασφαλίζουν τη θέση της στο διεθνές στερέωμα, ως προς το φαινόμενο του λαθρεμπορίου καπνού και την καθιστούν σημαντικό κόμβο της διαδρομής του.

Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα παραδοσιακά υπήρξε σημαντική καπνοπαραγωγός χώρα, έστω και αν πλέον δεν λογίζεται διεθνώς ως τέτοια. Οι Έλληνες, όμως, είναι και παραμένουν καπνιστές σε μεγάλο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού και αξίζει να σημειωθεί ότι ο σχετικά πρόσφατος αντικαπνιστικός νόμος⁵ αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα εφαρμογής στην πράξη, παρά τις τροποποιήσεις του και παρά τα πολύ υψηλά πρόστιμα με τα οποία απειλούνται οι παραβάτες..

Η ιδιαιτερότητα της χώρας μας, όμως, οφείλεται πρωτίστως στη γεωγραφική της θέση, η οποία βρίσκεται σε ιδανικό σημείο των διαδρομών του λαθρεμπορίου καπνού από τη Βόρεια Αφρική και την Ασία προς την Ευρώπη ή ακόμα και από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (μεταξύ άλλων Ρωσία, Ουκρανία, Ρουμανία, Κύπρο) προς την υπόλοιπη Γηραιά Ήπειρο, ειδικά προς το κεντρικό και το βόρειο τμήμα

⁴ Αντικ. της περ. Γ της παρ. 1 του άρθρου 157 με την παρ. 3 του άρθρου 3 του Ν. 3943/11, ΦΕΚ-66 Α/31-3-11 – είχε τροποποιηθεί με την παρ. 4 του άρθρου 77 του Ν. 3842/10, ΦΕΚ-58 Α/23-4-10.

⁵ Πρόκειται για τον Ν 3868/2010, όπου στο Κεφάλαιο «Ζ» περιλαμβάνει διατάξεις υπό τον βαρύνδουπο τίτλο: «Μέτρα για την ολική απαγόρευση του καπνίσματος στους δημόσιους χώρους», που τροποποίησαν μερικώς τους προϊσχύσαντες νόμους Ν. 3730/2008 και Ν. 3370/2005.

της⁶. Επιπλέον, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι πέρα από τη γεωγραφική θέση-κλειδί, σημαντικοί παράγοντες της επιλογής της Ελλάδας ως χώρα παράνομης εισόδου των καπνικών στον ευρωπαϊκό χώρο είναι το είδος, η έκταση και η μορφολογία των χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων της, που διευκολύνουν την εισαγωγή λαθραίων προϊόντων γενικά.

Η Ελλάδα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σήμερα ως χώρα διαμετακόμισης και όχι τόσο ως χώρα παραγωγής ή τελικού προορισμού των καπνικών προϊόντων κι αυτό επειδή η χώρα μας αποτελεί διαμετακομιστικό σταθμό λαθρεμπορευμάτων καπνού, δεδομένου ότι το 70-75% των παρανόμως εισαχθέντων τσιγάρων προωθείται τελικά σε άλλες χώρες της ΕΕ⁷, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν ανθεί μαύρη αγορά τσιγάρων και χύμα καπνού ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Σχέση με οργανωμένο έγκλημα

Το λαθρεμπόριο καπνού αποτελεί κατ' εξοχήν δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος⁸ με διασυνοριακά και διεθνικά χαρακτηριστικά, που οφείλονται αφενός στη σύσταση των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων που αποτελούνται από άτομα διαφόρων εθνικοτήτων και αφετέρου στην εκτεταμένη δράση τους σε περισσότερες χώρες. Συχνά παρατηρούνται ακόμα και συνεργασίες μεταξύ εγκληματικών οργανώσεων διαφορετικών χωρών σε μεγάλες επιχειρήσεις λαθρεμπορίας καπνού από την Ασία ή ακόμα και τη Λατινική Αμερική στην Ευρώπη.

Ενδιαφέρον σημείο, που αξίζει να σταθεί κανείς, είναι και το ότι στρατολογούνται επίσης ειδικοί επιστήμονες (χημικοί, οικονομολόγοι, λογιστές, κλπ)⁹, που συνεισφέρουν στην οργάνωση τις πολύτιμες γνώσεις τους και δεν έχουν ούτε προφίλ εγκληματία, ούτε και εγκληματικό παρελθόν - ποινικό μητρώο.

⁶ Μεταξύ άλλων, Αντωνόπουλος Γ., «Η μαύρη αγορά τσιγάρων στην Ελλάδα, Πλαίσιο, Δράσεις και Δραστηριότητες», στον τόμο «Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας», 2011, σελ. 45.

⁷ Δελτίο Τύπου της 19^{ης} Σεπτεμβρίου 2013 του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, <http://www.kepe.gr/images/pdf/Press%20Office/Press78gr.pdf>

⁸ Ως προς τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος και τα ειδικότερα εννοιολογικά χαρακτηριστικά του βλ. Ριζάβα Φ., «Οργανωμένο Έγκλημα», 2012, Νομική Βιβλιοθήκη και Χλούπη Γ., «Οργανωμένο έγκλημα», 2005, Νομική Βιβλιοθήκη.

⁹ Bruggeman, W., "Η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος: δυνατότητες, προβλήματα και ευκαιρίες, με ειδικότερη έμφαση στην Ευρωπαϊκή Ένωση", *Ποινική Δικαιοσύνη*, 3/2000, σελ. 317

Το οργανωμένο έγκλημα δείχνει σταθερή προτίμηση στο λαθρεμπόριο καπνού, επειδή πρόκειται για παράνομη δραστηριότητα χαμηλού ρίσκου και υψηλού κέρδους¹⁰.

Οι εγκληματικές ομάδες διακρίνονται σε αυτές που ασχολούνται με τη μεταφορά των λαθραίων από τις χώρες παραγωγής και τη διαμετακόμιση των προϊόντων από χώρα σε χώρα μέχρι τον τελικό προορισμό, καθώς και σε αυτές που ασχολούνται με την προώθηση των παράνομων τσιγάρων στην εθνική μαύρη αγορά.

Ενδεικτικά, στη Νότια Ευρώπη το λαθρεμπόριο καπνού αποτελεί τμήμα της παράνομης δράσης της “Mafia”, που εισάγει σταθερά καπνικά προϊόντα με ταχύπλοα προς πώληση στις τοπικές (αντίστοιχες με τις δικές μας λαϊκές) αγορές στη Σαρδηνία και τη Νάπολη¹¹.

Στη χώρα μας οι εγκληματικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στο λαθρεμπόριο καπνού αποτελούνται από 15-20 μέλη διαφόρων εθνικοτήτων, η ηγεσία τους είναι συνήθως ελληνική, και έχουν διακριτή ιεραρχία και κατανομή ρόλων, που είναι γνωστοί στη διεθνή βιβλιογραφία με τις υποκατηγορίες των wholesalers, procurers, pushers, street sellers, scouters, warehouse guards, legitimate shop owners, thieves – burglars, drivers, protectors, deputies, cashiers and corrupted officials¹². Παρατηρείται δε κινητικότητα στα χαμηλότερα στην ιεραρχία μέλη (συνήθως αλλοδαποί), με την έννοια ότι αντικαθίστανται συχνά, για να προστατεύονται με τον τρόπο αυτό τα ανώτερα μέλη, αλλά και η ίδια η εγκληματική οργάνωση¹³. Οι εμπλεκόμενες στο λαθρεμπόριο καπνού οργανωμένες εγκληματικές ομάδες δεν χρησιμοποιούν βία ως κύριο μέσο επιβολής στο χώρο¹⁴, ούτε τα μέλη τους διαθέτουν το τυπικό προφίλ λαθρέμπορου.

Modus operandi

Η εισαγωγή των λαθρεμπορευμάτων καπνού στην Ελλάδα γίνεται κυρίως μέσω θαλάσσης, και δευτερευόντως μέσω χερσαίων οδών.

¹⁰Bruggeman W., ό.α, σελ. 316.

¹¹ Σύμφωνα με τον Εισαγγελέα Εφετών που συμμετείχε στην έρευνα ως συνεντευξιζόμενος.

¹²Antonopoulos, G. A. (2008), 'The Greek connection(s): The social organization of the cigarette-smuggling business in Greece', *European Journal of Criminology*, 5 (3), σελ. 263.

¹³ Πληροφορίες από συνεντεύξεις στο πλαίσιο της προαναφερθείσας έρευνας.

¹⁴ Antonopoulos G.A., Cigarette smuggling: a case study of a smuggling network in Greece, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 14 (3), pp.239-255.

Ο πλέον δημοφιλής τρόπος εισαγωγής λαθραίων καπνικών προϊόντων είναι μέσω θαλάσσης, ειδικά μέσω πλοίου που ενίοτε μεταφέρει και νόμιμο εμπόρευμα, το οποίο πλησίον των ακτών προσεγγίζεται από ταχύπλοα σκάφη, ξεφορτώνονται σε αυτά τα λαθραία τοιγάρα και στη συνέχεια μεταφέρονται σε απόμερες και δυσπρόσιτες περιοχές, κυρίως της Πελοποννήσου, των Ιονίων νήσων και της Κρήτης, μεταφορτώνονται σε φορτηγά και μεταφέρονται σε αποθήκες για την περαιτέρω προώθησή τους. Ακόμα και το ίδιο το «μητρικό» πλοίο ενδέχεται κατά περίπτωση να προσεγγίσει ακτές και να ξεφορτωθεί το παράνομο εμπόρευμα απευθείας από αυτό σε φορτηγά.

Η δε χερσαία μεταφορά πραγματοποιείται με φορτηγά μαζί με νόμιμο εμπόρευμα, συνήθως σε ειδικά διαμορφωμένες κρύπτες, πολλάκις δε οι οδηγοί ή μεταφορείς δεν γνωρίζουν το παραμικρό για την παράνομη δράση, στην οποία λαμβάνουν μέρος τελώντας σε καθεστώς πραγματικής πλάνης.

Πέρα από τα παραπάνω, αρκετά συνηθισμένο στην εγκληματική πρακτική είναι και ο συνδυασμός και των δύο τρόπων τέλεσης μέσω των Τελωνείων, στα οποία φτάνουν τοιγάρα επιμελώς κρυμμένα σε νόμιμα εμπορεύματα (ως επί το πλείστον παλιοσίδερα, κλπ), δεδομένου ότι καθημερινά ο αριθμός των εμπορευματοκιβωτίων (containers) που φτάνουν σε Πειραιά, Ηράκλειο, Θεσσαλονίκη και Βόλο είναι εξαιρετικά μεγάλος και δεν ελέγχονται παρά μόνο ορισμένα από αυτά λόγω έλλειψης προσωπικού και τεχνολογικού εξοπλισμού.

Αξιοσημείωτο γεγονός αποτελεί το ότι η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν διαθέτει μηχανήματα ελέγχου με ακτίνες «Χ», που θα επέτρεπαν την ταχύτερη, αποτελεσματικότερη και ολοκληρωμένη διεκπεραίωση των ελέγχων των εμπορευματοκιβωτίων¹⁵. Πολλές φορές τα εμπορεύματα συνοδεύονται από πλαστά παραστατικά (τιμολόγια, δελτία αποστολής, κλπ) και συνήθως τα αναφερόμενα σε αυτά ονόματα φυσικών ή επωνυμίες νομικών προσώπων αρμοδίων για την παραλαβή είναι ψευδή ή ανύπαρκτα. Τα μέλη της εγκληματικής οργάνωσης, η δράση των οποίων λαμβάνει χώρα στο συγκεκριμένο στάδιο του εγκληματικού «πράττεσθαι», αναμένουν την οριστικοποίηση της παντελούς έλλειψης τελωνειακού ελέγχου και μόνο όταν αυτή επιβεβαιώνεται εμφανίζονται για την παραλαβή των (λαθρ)εμπορευμάτων.

¹⁵ Πληροφορίες από συνεντεύξεις με στελέχη του ΣΔΟΕ.

Πολύ συχνά, επίσης, απαντάται στην πράξη το τέχνασμα της εικονικής εξαγωγής (fake transit), όπου μεταφέρονται συνήθως με φορτηγά νομίμως εισαχθέντα τσιγάρα από την Ελλάδα προς γειτονικές χώρες, όπως η Βουλγαρία και η ΠΓΔΜ, με έκδοση πραγματικών παραστατικών, πλην, όμως, η μεταφορά είτε δεν εκτελείται ποτέ και χάνονται τα ίχνη του δρομολογίου του φορτηγού ή το φορτηγό τα επανεισάγει λαθραία στην Ελλάδα, παρόλο που φαίνεται ως κενό φορτίου¹⁶.

Το οργανωμένο έγκλημα αρέσκεται στη δημιουργία ή την εξαγορά νόμιμων επιχειρήσεων (πχ κατεψυγμένων προϊόντων ή ενδυμάτων¹⁷), προκειμένου να τις χρησιμοποιήσει ως κάλυμμα για τη λαθρεμπορία καπνού. Πολλές φορές συναντάται η συναλλαγή μεταξύ μητρικής εταιρείας και θυγατρικών σε άλλες χώρες, συνήθως γειτονικές (Βουλγαρία κοντά στα σύνορα) που η αποστολή προϊόντων από τη μία στην άλλη είναι ρουτίνα και δεν κινεί υποψίες, όπως θα κινούσε, για παράδειγμα ένα φορτίο με παλιοσίδερα (scrap metal) από την Λατινική Αμερική σε νεοσυσταθείσα εταιρεία στην Ελλάδα¹⁸.

Η νέα τάση στον τρόπο εισαγωγής λαθραίων τσιγάρων είναι η χρησιμοποίηση εμπορευματοκιβωτίων ψυγείων¹⁹ σε νόμιμες φαινομενικά συναλλαγές, χωρίς τα εμπλεκόμενα πραγματικά συμβαλλόμενα μέρη να γνωρίζουν το παραμικρό για την παράλληλη διάπραξη λαθρεμπορίας. Στη συνέχεια, μετά την παράδοση του νόμιμου φορτίου, που τελεί υπό παρακολούθηση των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων που έχουν αναλάβει τη μεταφορά των τσιγάρων, εντεταλμένα μέλη τους λαμβάνουν στην κατοχή τους το εμπορευματοκιβώτιο και κατά συνέπεια τα κρυμμένα τσιγάρα. Με τον τρόπο αυτό, οι εγκληματικές ομάδες εξαλείφουν πρακτικά τις πιθανότητες να συλληφθούν τα μέλη τους, ακόμα και αν το λαθρεμπόρευμα εντοπιστεί και αποκαλυφθεί.

¹⁶ Πληροφορίες από συνεντεύξεις με στελέχη του ΣΔΟΕ και της ΕΛ.ΑΣ., και Αντωνόπουλος Γ., «Η μαύρη αγορά τσιγάρων στην Ελλάδα, Πλαίσιο, Δράσεις και Δραστηριότητες», στον τόμο «Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας» (2011), σελ. 46.

¹⁷ Εφημερίδα “Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ”, 16/3/2002, <http://www.kathimerini.gr/113882/article/epikairothta/ellada/e3ar8rw8hke-speira-la8raiwn-tsigarwn>.

¹⁸ Σε παρόμοιες περιπτώσεις είναι εξαιρετικά χρήσιμη το “risk analysis model” που χρησιμοποιεί το Σ.Δ.Ο.Ε., για να εντοπίσει πιθανό κρούσμα λαθρεμπορίας, λαμβάνοντας υπόψη διάφορες μεταβλητές, όπως η χώρα προέλευσης του εμπορεύματος, η εταιρεία μεταφοράς, η παραλήπτρια εταιρεία, το είδος του εμπορεύματος, κλπ.

¹⁹ Συνήθως, τα λαθραία τσιγάρα τοποθετούνται μέσα στις κολώνες του εμπορευματοκιβωτίου με επιμέλεια ειδικού τεχνίτη και η ανίχνευσή τους είναι από δύσκολη έως αδύνατη, σύμφωνα με τα συνεντευξιαζόμενα στελέχη του Σ.Δ.Ο.Ε.

Παράνομη αγορά καπνού

Η εγχώρια παράνομη αγορά καπνού έχει χαρακτηριστικά τόσο ανοικτής, όσο και κλειστής αγοράς²⁰. Η ανοικτή αγορά διαθέτει hotspots στα μεγάλα αστικά κέντρα, ειδικά σε μικρές οδούς πλησίον των πολυσύχναστων εμπορικών οδών της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, της Πάτρας και άλλων πόλεων, όπου δραστηριοποιούνται ως πωλητές αλλοδαποί, κατά κύριο λόγο Πακιστανοί, Ρωσοπόντιοι και ανατολικοευρωπαίοι, άνδρες, αλλά και γυναίκες. Από την άλλη, η κλειστή αγορά αφορά σε συγκεκριμένα νόμιμα καταστήματα λιανικής πώλησης, που οι ιδιοκτήτες τους εκμεταλλεύονται το ήδη υπάρχον δίκτυο γνωστών τους πελατών και πωλούν λαθρεμπορικά προϊόντα καπνού, ακόμα και κατόπιν τηλεφωνικών παραγγελιών²¹.

Τα είδη των διακινούμενων καπνικών προϊόντων είναι **παραποιημένα τσιγάρα** (δηλαδή απομίμηση γνωστής μάρκας) σε ποσοστό περίπου 30% και παράνομα λευκά (τα γνωστά “**illicit whites**”²²) σε ποσοστό περίπου 70%²³. Σε γενικές γραμμές, τα “φτηνά λευκά” αναφέρονται σε νέες μάρκες τσιγάρων, που παράγονται με έναν ανοιχτό και μη παράνομο τρόπο και προορίζονται μόνο ή κατά κύριο λόγο για την παράνομη αγορά άλλων χωρών. Ως κύριες μάρκες αναφέρονται οι Gold Mount, Sovereign Gold, Raquel, RGD, Cleopatra, Royal, Camelford, Cooper, Camelot, κλπ.

Είναι γεγονός ότι το οργανωμένο έγκλημα διακινεί λαθραία πολλές διαφορετικές μάρκες τσιγάρων από όλον τον κόσμο. Σε αποθήκες βρίσκονται και κατάσχονται τσιγάρα από διαφορετικές μάρκες, οι περισσότερες από τις οποίες συχνά είναι άγνωστες στην Ελλάδα. Αξίζει να σημειωθεί ότι από πρόσφατη έρευνα προέκυψε ότι

²⁰ Antonopoulos, G. A. (2007), 'Cigarette smugglers: A note on four 'unusual suspects'', *Global Crime*, 8 (4):393 και Αντωνόπουλος Γ., «Η μαύρη αγορά τσιγάρων στην Ελλάδα, Πλαίσιο, Δράσεις και Δραστηριότητες», στον τόμο «Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας» (2011), σελ. 47.

²¹ Πληροφορίες από συνεντεύξεις με στελέχη ΣΔΟΕ, ΕΛ.ΑΣ. και Αντεισαγγελέα Εφετών.

²² «Φτηνά λευκά» κατά την *Eurorol* είναι όρος της καπνοβιομηχανίας για τα τσιγάρα τα οποία παράγονται εξ ολοκλήρου ανεξάρτητα από τους παραδοσιακούς κατασκευαστές προϊόντων καπνού. Είναι φτηνές μάρκες τσιγάρων, συχνά με λογική και συνεπή ποιότητα, και προσφέρουν μια καλή εναλλακτική λύση έναντι των παραποιημένων, των οποίων η ποιότητα μπορεί να ποικίλλει σημαντικά.

²³ **KPGM** (2013), Project Star, 2012 Results,

http://www.pmi.com/eng/media_center/media_kit/Documents/Project_Star_2012_Final_Report.pdf

στη χώρα μας εντοπίστηκε η δεύτερη μεγαλύτερη ποσότητα των illicit whites σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση²⁴.

Να σημειωθεί ότι κατ' εξαίρεση κυκλοφορούν και γνωστές μάρκες τσιγάρων μη παραποιημένες, που εισήχθησαν παράνομα από νόμιμες αγορές του εξωτερικού με χαμηλότερο φορολογικό συντελεστή και κατά συνέπεια χαμηλότερη τιμή.

Ως προς την λαθρεμπορική διάσταση του χύμα καπνού, παρατηρείται ότι η παράνομη πώλησή του αγγίζει τα 20 ευρώ/κιλό, πωλείται συνήθως σε αυτοσχέδιες συσκευασίες του μισού κιλού, ενώ η πώληση του πραγματοποιείται πλέον ακόμα και με παραγγελία μέσω διαδικτύου. Οι ειδικοί δε ανέφεραν στις συνεντεύξεις που μας παραχώρησαν ότι για κάθε 10 τόνους χύμα καπνού, το Κράτος χάνει περίπου 2 εκ. φόρους! Προς το παρόν φαίνεται ότι πρόκειται όχι για εγκληματικές οργανώσεις, αλλά για παράνομο δίκτυο πωλητών και μικροκαπνοπαραγωγών, που επιλέγουν να διακινδυνεύσουν και να πωλήσουν χύμα τον καπνό στη μαύρη αγορά κι όχι σε εταιρείες, ώστε να αποφύγουν την πληρωμή φόρων²⁵. Όμως, με τους ρυθμούς που αυξάνεται το μερίδιο του χύμα καπνού στην παράνομη αγορά, μπορεί βέβαια να υποθεθεί ότι το παράνομο δίκτυο θα μετασηματιστεί σε εγκληματική οργάνωση ή ότι οι ήδη υφιστάμενες εγκληματικές οργανώσεις θα στρέψουν το ενδιαφέρον τους και στο χύμα καπνό.

Ως προς την τιμή πώλησης στη λιανική αυτή κυμαίνεται από 1,00 έως 1,50 ευρώ το πακέτο, τη στιγμή που η τιμή ενός νόμιμου πακέτου είναι 3,90 ευρώ στις περισσότερες μάρκες που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά. Σημειωτέον, ότι εξ αυτού του συνολικού ποσού της τιμής του πακέτου στη νόμιμη αγορά, το 87,5% αντιστοιχεί σε φόρους και μόνο το υπόλοιπο 12,5% διανέμεται σε εταιρείες παραγωγής, διανομείς και πωλητές των τσιγάρων²⁶.

Το κόστος παραγωγής των τσιγάρων για τις νόμιμες εταιρείες, όπως οι "PhilipMorris" (μάρκες, όπως "Marlboro", "Assos", "PhilipMorris", "L&M", "Muratti", "Zante"), «Καρέλιας» και «ΣΕΚΑΠ» υπολογίζεται σε 0,50 ευρώ ανά πακέτο, ενώ αντίστοιχα το κόστος για τις οργανωμένες εγκληματικές ομάδες

²⁴ KPGM (2013), Project Star, 2012 Results, http://www.pmi.com/eng/media_center/media_kit/Documents/Project_Star_2012_Final_Report.pdf

²⁵ Εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», 5/2/2013, «Στριφτό και αφορολόγητο». <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=341502>.

²⁶ Η χώρα μας να έχει το υψηλότερο ποσοστό συνολικού φόρου στην Ε.Ε. και το δεύτερο υψηλότερο συντελεστή Ε.Φ.Κ. (68,75%) μετά το Ηνωμένο Βασίλειο.

ανέρχεται μόλις σε 0,10-0,15 ευρώ ανά πακέτο²⁷, ενώ σε ορισμένες ασιατικές χώρες το κόστος του πακέτου ήταν μόλις 4-7 cents, ενώ η πώληση είχε αντάλλαγμα τα 70 cents. Επομένως, σύμφωνα με τα παραπάνω, μπορεί ευλόγως να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι τα περιθώρια κέρδους για τις εγκληματικές οργανώσεις είναι πραγματικά τεράστια και καθιστούν τα καπνικά προϊόντα ιδιαίτερα ελκυστικά για τη λογική του εγκληματία.

Αύξηση εγκληματικότητας

Είναι γεγονός ότι από διάφορες πηγές προκύπτει σημαντική αύξηση του λαθρεμπορίου καπνού κατά τα χρόνια της κρίσης (από το 2008 και μετά) και μάλιστα με συνεχείς ανοδικές τάσεις.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ), η κατανάλωση λαθραίων τσιγάρων έφτασε από 12.6% το 2010, σε 15.9% το 2011 και σε 18.8% το 2012, και το 2013 η κατανάλωση άγγιξε το 23%²⁸.

Αναφορικά με την Ελληνική Αστυνομία, χαρακτηριστικό είναι ότι η έκθεση περί Οργανωμένου Εγκλήματος του έτους 2011 αναφέρει ότι στον ειδικότερο τομέα του λαθρεμπορίου καπνού δραστηριοποιήθηκαν 19 εγκληματικές οργανώσεις²⁹, ενώ πριν από λίγα χρόνια και συγκεκριμένα το έτος 2005 η αντίστοιχη έκθεση της ΕΛ.ΑΣ. ανέφερε μόλις πέντε (5) εγκληματικές οργανώσεις!

Υποθέσεις	Αριθμός ε. ο.	Μέλη	Απωλεσθέντες φόροι
417	19	169	125,000,000€

2011³⁰

²⁷ Πηγή οι πληροφορίες που μας παρείχαν μέσω συνεντεύξεων οι υπάλληλοι της ΕΛ.ΑΣ. και του Σ.Δ.Ο.Ε. και Theofilopoulos (2013).

²⁸ <http://www.kepe.gr/index.php/el/deltia-typoy/item/974-19-%CF%83%CE%B5%CF%80%CF%84%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85-2013>, http://www.kepe.gr/images/pdf/Press%20Office/99_KEPE_-_%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF_%CE%A4%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85_-_%CE%A4%CF%83%CE%B9%CE%B3%CE%AC%CF%81%CE%B1_8-5-14_%CE%A4%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C.pdf

²⁹ http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=93&Itemid=85&lang=, σελ. 14.

³⁰ Έκθεση οργανωμένου εγκλήματος 2011, ΕΛ.ΑΣ.σ. 37.

Περαιτέρω, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών για το έτος 2012, οι Διοικητικές Αρχές (Ελληνική Αστυνομία, Λιμενικό Σώμα, Τελωνεία και Σ.Δ.Ο.Ε.) επελήφθησαν σε συνολικά 1.151 υποθέσεις, με τις κατασχέσεις λαθραίων τσιγάρων να εμφανίζουν αύξηση κατά 176% σε σχέση με το έτος 2011, το συνολικό δε ποσό των διαφυγόντων δασμών και φόρων εκτιμάται πάνω από 70 εκατομμύρια ευρώ³¹.

Μόνο οι Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας επελήφθησαν **το έτος 2012** σε 864 υποθέσεις λαθρεμπορίας τσιγάρων και οι κατασχέσεις ανέρχονται σε 69.338.669 τεμάχια. Αντίστοιχα **μόνο το Α' εξάμηνο του 2013** διερευνήθηκαν 681 υποθέσεις (περίπου όσες όλο το 2012), ενώ οι κατασχέσεις ανέρχονται σε 26.646.142 τεμάχια και οι διαφυγόντες δασμοί και φόροι σε 3.691.339,84€³².

Σύμφωνα με έρευνα της εταιρείας KPMG-ACNIELSEN (Project Sun) η αύξηση του ποσοστού των παράνομων τσιγάρων επί του συνόλου της κατανάλωσης τσιγάρων αυξάνεται με ιδιαίτερα μεγάλο ρυθμό κατά τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα, το 2008 τα παράνομα τσιγάρα άγγιζαν το 2,2% επί της συνολικής κυκλοφορίας, το 2009 το ποσοστό αυξήθηκε ελαφρώς σε 3%, το 2010 υπερδιπλασιάστηκε σε 6,3%, το 2011 ξεπέρασε το 10% (10,1%), το 2012 έφτασε στο 13,4%, το 2013 στο 17,8% και τελικά το 2014 το ποσοστό έφτασε στο 20,6% επί της συνολικής κυκλοφορίας³³.

Στον αντίποδα, λόγω της αυξημένης κυκλοφορίας και κατανάλωσης λαθραίων καπνικών προϊόντων (τσιγάρων και χύμα καπνού) τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε σημαντική μείωση των νόμιμων σημείων πώλησης καπνικών προϊόντων στην Αττική, καθώς πολλές επιχειρήσεις τέτοιου τύπου έπαυσαν τη λειτουργία τους, αδυνατώντας να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες της αγοράς. Πιο συγκεκριμένα, ενώ το 2009 υπήρχαν 10.550 καταγεγραμμένα σημεία πώλησης, κατά το έτος 2013 είχαν μειωθεί κατά 39% και είχαν παραμείνει ενεργά μόλις τα 6.440 εξ αυτών³⁴.

Αιτιολογία αύξησης τον καιρό της κρίσης³⁵

³¹ Σταματάκης Α., IOBE, www.iobe.gr/docs/events/sp/SP_25112013_PRS_GR.pdf, σελ. 53.

³² Σταματάκης Α., ό.α., σελ. 54.

³³ Όλη η έρευνα στον ιστότοπο:

http://kpmg.co.uk/creategraphics/2015/06_2015/CRT026736/index.html#108/z, σελ. 36.

³⁴ Εφημερίδα "Το Χωνί», "Θέλουν να κλείσουν 2.500 περίπτερα [TheyWanttoClose 2,500 Kiosks]", 3 Ιανουαρίου 2013.

³⁵ Επιστημονικά ορθό είναι να διατυπωθούν επιφυλάξεις για την επιτυχία/αποτυχία της δράσης των διοικητικών Αρχών, αλλά λόγω της οικονομικής κρίσης οι αρμόδιες Αρχές υποστελεχώνονται και

Η παρατηρούμενη αύξηση του λαθρεμπορίου καπνού κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα έχει την αιτιολογική της βάση σε μια σειρά πολυποίκλων παραγόντων. Γενικότερα, και προ κρίσης οι Έλληνες χαρακτηρίζονταν εύστοχα ως «καπνιστές παράλογα εξαρτημένοι³⁶» λόγω της ιδιαίτερα διαδεδομένης φιλοκαπνιστικής κουλτούρας, επομένως ο περιορισμός του καπνίσματος λόγω του περιορισμού των διαθέσιμων κεφαλαίων προς αγορά καπνικών προϊόντων δεν είχε ούτως ή άλλως πρόσφορο έδαφος.

Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές της τάξης του 87,5% στη χώρα μας³⁷, όταν στην υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται κατά μ.ο. στο 80% της τιμής, που καθιστούν ελκυστικά τα λαθρεμπορικά προϊόντα ως φθηνότερα³⁸. Όσον αφορά δε στους φορολογικούς συντελεστές τρίτων χωρών, αξίζει να σημειωθεί ότι αυτοί ποικίλλουν μεν, αλλά βρίσκονται σε κατώτερα επίπεδα, με αποτέλεσμα να παρατηρείται αισθητή διαφορά των τιμών ανάμεσα σε γειτονικές χώρες.

Επιπλέον, ιδιαίτερα κομβική είναι η σημασία της αύξησης της τιμής από το επίπεδο των 2,10 ευρώ κατά το 2007, έως τα 3,90 ευρώ κατά το 2014 μέχρι και σήμερα³⁹, που συζητείται περαιτέρω αύξηση. Όμως, είναι δεδομένο ότι η αύξηση της τιμής λιανικής πώλησης συνεπάγεται αύξηση του λαθρεμπορίου και του ποσοστού των λαθραίων τσιγάρων επί της συνολικής κατανάλωσης.

Χαρακτηριστικό είναι ότι όποτε συζητείται η αύξηση της τιμής των τσιγάρων, εξαφανίζονται για μια μεγάλη χρονική περίοδο τα παράνομα τσιγάρα και επανέρχονται μετά την αύξηση σε νέα ελαφρώς υψηλότερη τιμή⁴⁰. Σημειωτέον ότι από το 2006-2010 σημειώθηκε αύξηση της τάξης του 60,8% των παράνομων τσιγάρων

διατίθενται ανεπαρκείς πόροι για το έργο τους, οι ίδιοι δε οι συνεντευξιαζόμενοι εξέφρασαν την πεποίθηση ότι πρόκειται για έγκλημα με υψηλό σκοτεινό αριθμό – από την άλλη υπάρχουν και έρευνες που δεν σχετίζονται με τη δράση των Αρχών, όπως KPMG, μεθοδολογία η συλλογή 6.000 άδειων πακέτων σε μεγάλα αστικά κέντρα, που, όμως, με τη σειρά τους καταδεικνύουν την αποτυχία των μέτρων αντιμετώπισης.

³⁶ Cameron, Are Greek smokers rational addicts? Applied Economics Letters 1997;4(7)

³⁷ Βλ. ως άνω παρ. 18.

³⁸ Δελτίο Τύπου ΚΕΠΕ της 19^{ης} Σεπτεμβρίου 2013, <http://kepe-server.kepe.gr/pdf/Press%20Office/Press78gr.pdf> και Δελτίο Τύπου ΚΕΠΕ της 8^{ης} Μαΐου 2014, http://www.kepe.gr/images/pdf/Press%20Office/99_KEPE_%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF_%CE%A4%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85_%CE%A4%CF%83%CE%B9%CE%B3%CE%AC%CF%81%CE%B1_8-5-14_%CE%A4%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C.pdf.

³⁹ Antonopoulos, G. A. (2011), Μετανάστευση, συνομοσία του άλλου και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα, Εγκληματολογία 2/2011, σελ. 37, Νομική Βιβλιοθήκη.

⁴⁰ Πληροφορίες από συνεντεύξεις με στελέχη ΣΔΟΕ και Αντιεσαγγελέα Εφετών.

στην ΕΕ συνολικά, κυρίως λόγω της αύξησης της τιμής σε πολλές χώρες⁴¹. Τα παραπάνω συνδυάζονται βέβαια, εκτός των άλλων, και με την ευρέως διαδεδομένη άποψη ότι η αποφυγή πληρωμής - υπέρογκων είναι η αλήθεια - φόρων, δεν είναι έγκλημα (ελαστική φορολογική συνείδηση των πολιτών) και με την οικονομική κρίση που είχε ως συνέπεια το συνεχώς συρρικνούμενο εισόδημα των πολιτών.

Δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι, παρά την επέκταση του φαινομένου, παραμένει ελλιπής η ενημέρωση της κοινής γνώμης για τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του παράνομου εμπορίου τσιγάρων & χύμα καπνού και οι όποιες προσπάθειες γίνονται κατά καιρούς αφορούν σε ιδιωτικές πρωτοβουλίες εταιρειών που στοχεύουν στη διαφύλαξη των κεκτημένων τους στην αγορά καπνικών προϊόντων⁴².

Τέλος, η κρίση είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των διαθέσιμων κονδυλίων για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τόσο σε επίπεδο υπαλληλικού προσωπικού, όσο και σε επίπεδο υλικοτεχνικού εξοπλισμού⁴³. Κατά συνέπεια, παρά την αύξηση των αναγκών λόγω της συντονισμένης δράσης των εγκληματικών ομάδων που δραστηριοποιούνται στο λαθρεμπόριο καπνού, ο κρατικός μηχανισμός κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης συντέλεσε - αντί για τον περιορισμό - στην εξαπλώση του εγκληματικού φαινομένου σε συνδυασμό με τον ελλιπή διασυνοριακό συντονισμό των αρμόδιων Αρχών, που, όμως, πρόσφατα δείχνει να βελτιώνεται.

Συνέπειες λαθρεμπορίου

Οι αρνητικές συνέπειες του λαθρεμπορίου καπνού στη χώρα μας είναι πολλές και σημαντικές. Σε επίπεδο απώλειας φόρων, πρέπει να σημειωθεί ότι όσο εξαπλώνεται το φαινόμενο της λαθρεμπορίας, τόσο μειώνονται τα έσοδα του Κράτους από τη

⁴¹ **KPMG** (2011), Project Star, 2010 Results, http://www.pmi.com/eng/tobacco_regulation/illicit_trade/documents/Project_Star_2010_Results.pdf.

⁴² Εκστρατεία κατά του παράνομου καπνού «ΟΧΙ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΝΟΜΟ ΧΥΜΑ ΚΑΠΝΟ» με δημοσιεύματα και ραδιοφωνικά σποτς, της εταιρείας Παπαστράτος ΑΕΒΕ κατά το 2014, <http://www.oxistaparanomatsigara.gr/%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B3%CE%BD%CF%8E%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF/%CF%80%CF%8E%CF%82-%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%B5%CE%AF%CF%82-%CE%BD%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BD%CE%BF/>

⁴³ Πληροφόρηση από προσωπικές συνεντεύξεις του γράφοντος με στελέχη του ΣΔΟΕ.

φορολόγηση των καπνικών προϊόντων. Ενδεικτικά, μπορεί να αναφερθεί ότι οι εισπραχθέντες φόροι ήταν 3,04 δις ευρώ το 2011, 2,71 δις το 2012 (πτώση 11%)⁴⁴, και σημειώθηκε περαιτέρω πτώση το 2013 κατά 565 εκατομμύρια ευρώ⁴⁵ και το 2014 κατά 670 εκατομμύρια ευρώ⁴⁶.

Σε δεύτερο επίπεδο, τα τεράστια κέρδη των εγκληματικών οργανώσεων από την εκμετάλλευση του λαθρεμπορίου καπνού συνεπάγονται την επαν-επένδυση μέρους αυτών σε τομείς, όπως η καλύτερη οργάνωση και στελέχωση της ομάδας, η διάθεση χρημάτων για δωροδοκίες κρατικών αξιωματούχων και για εξυπηρέτηση της διαφθοράς, η απόκτηση αρτιότερου υλικοτεχνικού εξοπλισμού, το ξέπλυμα χρήματος, κλπ⁴⁷. Οι ενδυνάμωση των παραπάνω τομέων οδηγούν σταδιακά μεν, αναμφίβολα δε στη γιγάντωση των εγκληματικών οργανώσεων και στην ανάπτυξη της εγκληματικής δράσης τους.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί, πέραν των άλλων, και στο ζήτημα των απωλεσθεισών θέσεων εργασίας στο λιανεμπόριο καπνικών προϊόντων, καθώς, ενδεικτικά, μόνο για το 2012 αναφέρονται 2.000 λιγότερες θέσεις εργασίας⁴⁸.

Τέλος, σε κίνδυνο τίθεται και η δημόσια υγεία, δεδομένου ότι τα λαθρεμπορικά καπνικά προϊόντα δεν υπόκεινται σε κανέναν ποιοτικό έλεγχο και δεν εξασφαλίζεται η τήρηση των στοιχειωδών συνθηκών υγιεινής κατά την παραγωγή, μεταφορά και αποθήκευσή τους, ενώ σύμφωνα με εργαστηριακές αναλύσεις του Γενικού Χημείου του Κράτους, σε παραποιημένα προϊόντα καπνού έχουν βρεθεί, μεταξύ άλλων, απορρίμματα καπνού, βαρέα μέταλλα και άλλα ξένα σώματα⁴⁹.

Προτάσεις αντιμετώπισης του προβλήματος

Με δεδομένη την μεγάλη έκταση και την ιδιαίτερη ένταση του εγκληματικού φαινομένου της λαθρεμπορίας καπνικών προϊόντων, αλλά και λόγω των αυξητικών τάσεων που το χαρακτηρίζουν, η χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής,

⁴⁴ Δελτίο Τύπου ΚΕΠΕ της 19^{ης} Σεπτεμβρίου 2013, <http://kepe-server.kepe.gr/pdf/Press%20Office/Press78gr.pdf>.

⁴⁵ <http://www.synpeka.gr/mikri-lianiki/eidhseislianiki/kapnoviomixanes/item/26095-terasties-diaastaseis-lamvanei-to-lathremporio-tsigarwn-vid.html>.

⁴⁶ Μελέτη KPMG, 2014, www.pmi.com.

⁴⁷ Πληροφορίες από συνεντεύξεις με στελέχη ΣΔΟΕ, Αστυνομικούς και Αντεισαγγελέα Εφετών.

⁴⁸ Εφημερίδα "Το Χωνί", "Θέλουν να κλείσουν 2.500 περίπτερα [They Want to Close 2,500 Kiosks]", 3 Ιανουαρίου 2013.

⁴⁹ Εφημερίδα «Καθημερινή», 15/5/2013, <http://www.kathimerini.gr/39179/article/epikairothta/ellada/varea-metalla-ay3hmenh-nikotinews-kai-aka8arsies-pontikwn-ston-la8raio-kapno>.

προκειμένου να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά, θα πρέπει να λάβει χώρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο σε συνδυασμό με διεθνείς συνεργασίες.

Κομβικής σημασίας είναι η στρατηγική της **Ευρωπαϊκής Επιτροπής** για το λαθρεμπόριο καπνού, που διαμορφώθηκε σε Σχέδιο Δράσης με χρονοδιάγραμμα εφαρμογής έως το τέλος 2015, το οποίο περιλαμβάνει τέσσερις τομείς δράσης⁵⁰:

- σε μέτρα μείωσης της έντασης των δραστηριοτήτων λαθρεμπορίας (π.χ. εισαγωγή κοινών κανόνων αποτροπής από όλα τα κράτη-μέλη),
- σε μέτρα βελτίωσης της ασφάλειας του δικτύου προμηθειών (υπογραφή, επικύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης για το πρωτόκολλο του καπνού, προκειμένου να καταπολεμηθεί το παράνομο λαθρεμπόριο. Η σύμβαση προβλέπει συστάσεις όπως την καθιέρωση συστήματος εντοπισμού και την επιμέλεια των εταιρειών προμήθειας να διεξάγουν με ασφάλεια τις συναλλαγές τους, ώστε οι πωλήσεις τους προς πελάτες είναι αντιστοιχούν στο πλαίσιο της νόμιμης ζήτησης, δηλαδή να αποτραπεί η προώθηση προϊόντων τους σε κανάλια παράνομης διακίνησης),
- σε βελτιωμένες δυνατότητες επιβολής του Νόμου από τις φορολογικές, τελωνειακές, αστυνομικές και ασφάλειας συνόρων αρχές (πρόσθετες επιχειρησιακές, δράσεις, κοινές επιχειρήσεις των τελωνείων, παροχή τεχνικής και οικονομικής βοήθειας, βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών, συνεργασία με τρίτες χώρες),
- σε βαρύτερες κυρώσεις για τις δραστηριότητες λαθρεμπορίας (πρόταση εναρμόνισης των όρων για τις παραβάσεις και των διοικητικών κυρώσεων. το Πρωτόκολλο υπεγράφη από την Ελλάδα τον Ιούλιο 2013).

Επιπλέον, πέρα από τις προτάσεις της Επιτροπής, υποστηρίζεται τελευταία όλο και περισσότερο ότι μπορεί να φανεί αποτελεσματική η **μείωση της τιμής των** τσιγάρων και η αντίστοιχη μείωση των φορολογικών δεικτών, που είναι υψηλοί δήθεν για λόγους προστασίας της υγείας, όμως στην πραγματικότητα μόνο για εισπρακτικούς λόγους.

Σε κάθε περίπτωση, απαραίτητο είναι να υπάρχει επίσημη ενημέρωση του κοινού από κρατικούς φορείς για την ευαισθητοποίησή του ως προς τις συνέπειες των λαθραίων τσιγάρων στην υγεία (πού έτσι κι αλλιώς τσιγάρο και υγεία είναι αντίθετες

⁵⁰ Όλο το Σχέδιο Δράσης στον ιστότοπο της Ε.Ε.: http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/2013-cigarette-communication/communication_el.pdf.

έννοιες, πολλά δε μάλλον όταν πρόκειται για τσιγάρα κακής ποιότητας), στην απώλεια θέσεων εργασίας στο χώρο των καπνικών προϊόντων, αλλά και στην ενίσχυση τελικά του οργανωμένου εγκλήματος. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι σήμερα η ενημέρωση του κοινού έχει αφηθεί σε ιδιωτικές εταιρείες που έχουν από οικονομικό συμφέρον κι όχι από το κράτος⁵¹. Ακόμα και ειδικά γραφεία πληροφοριών και χορηγία καταστροφής κατασχεθέντων, ώστε να έχουν χώρο για νέες ποσότητες, άρα και νέα επιχειρήσεις)

Επίλογος

Συμπερασματικά, το λαθρεμπόριο καπνού είναι μια παράνομη δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος που προσφέρει υψηλά κέρδη με χαμηλό ρίσκο, ένας συνδυασμός πάντοτε ελκυστικός στη λογική του εγκληματία. Λόγω της αυξητικής του τάσης, της απενεχοποίησής του στη συλλογική συνείδηση και λόγω της ειδικής διττής σχέσης του με την οικονομία, η βασικότερη “θεραπεία” βρίσκεται στην αντιμετώπισή του τόσο σε επίπεδο καταστολής όσο και σχεδιασμού αντεγκληματικής πολιτικής ευρωπαϊκών και διεθνών διακρατικών συνεργασιών, ειδικά για μια χώρα όπως η Ελλάδα, με τόσο ιδιαίτερη και σημαντική γεωπολιτική θέση.

Ευχής έργον και ευστοχότερο μέτρο «αντεγκληματικής πολιτικής», βέβαια, θα ήταν σε παιδαγωγικό επίπεδο να καλλιεργηθεί στη βάση του κοινωνικού συνόλου και σε βάθος χρόνου μια διαφορετική από την καθιερωμένη κουλτούρα ως προς το κάπνισμα, που ως κακή συνήθεια δεν θα εκλείψει, αλλά σίγουρα είναι εφικτό να περιοριστεί σημαντικά η έκτασή του.

⁵¹ Καπνοβιομηχανίες, όπως η “Παπαστράτος”, βλ. ανωτέρω παραπομπή υπ’ αρ. 36.